

Quickscan

Amsterdam Osdorp, Omgeving Ingelandenweg

Opdrachtgever

TAUW bv
Zekeringstraat 43 g
1014 BV AMSTERDAM

Projectnummer

174180

Autorisatie

Gerapporteerd door:	paraaf	datum	status
drs. H.J. van Oort		22-11-2004	definitief

Kenmerk

HVO/ALG/SAD/174180

Gecontroleerd door:	paraaf	datum	status
drs. E.E.A. van der Kuijl		22-11-2004	definitief

Project : Quicksan Amsterdam Osdorp, Omgeving Ingelandenweg
Kenmerk : HVO/ALG/SAD/174180

INHOUD

1	Inleiding, onderzoekskader en onderzoeksdoel	3
1.1	Inleiding en onderzoekskader	3
1.2	Onderzoeksdoel	3
1.3	Objectgegevens	4
2	Onderzoeksmethodiek	5
2.1	Bepaling van de regionale achtergrondwaarden	5
2.2	Historisch onderzoek	6
3	Bewoningsgeschiedenis van de onderzoekslocatie	7
3.1	Inleiding	7
3.2	Middeleeuwen en Nieuwe Tijd	8
4	Conclusie en Aanbeveling	11
	Literatuur	12

Bijlagen:

Bijlage 1: Archeologische verwachtingskaart

Bijlage 2: Geologische perioden en lijst van gebruikte afkortingen

1 Inleiding, onderzoekskader en onderzoeksdoel

1.1 Inleiding en onderzoekskader

Ten behoeve van een onderzoek in opdracht van TAUW bv is door Synthegra Archeologie bv een quickscan uitgevoerd voor Amsterdam Osdorp, omgeving Ingelandenweg. Het onderzoek wordt uitgevoerd in verband met de voorgenomen nieuwbouw van het gebied. Hierbij wordt een deel van de bebouwing vervangen. De oppervlakte van de gehele deelgemeente bedraagt circa 54 ha.

Op basis van informatie van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort, de IKAW (Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden), de CHS (Cultuurhistorische Hoofdstructuur Noord-Holland) en de AMK (Archeologische Monumenten Kaart), is naar voren gekomen dat de onderzoekslocatie niet gekarteerd (d.m.v. veldverkenning of booronderzoek) is en dat daardoor geen verwachtingswaarde is toe te kennen aan het gebied.

De geplande herontwikkeling van het gebied en het daarmee samenhangende grondverzet op de onderzoekslocatie kan een bedreiging vormen voor de mogelijke archeologische waarden in het plangebied. Op basis van diverse rijks - en provinciale regelingen, met name het verdrag van Malta, Nota Belvédère en de Leidraad Provinciaal Omgevingsbeleid dient een inventarisatie van de archeologische waarden in het gebied gemaakt te worden. Het stadsdeel Osdorp zal de resultaten van het onderzoek doorsturen naar het bevoegde gezag. De resultaten zullen in de planvorming betrokken dienen te worden.

Het onderzoek en de adviezen hebben betrekking op de Late Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd. Het onderzoek is afgestemd op het toekomstige grondverzet en de daarmee samenhangende versterking van het landschap en het bodemarchief.

1.2 Onderzoeksdoel

Het doel van de quickscan is inzicht te verkrijgen of er op onderzoekslocatie archeologische waarden aanwezig zijn. Als dat zo is, wordt er gekeken wat de aard, datering en conserveringsgraad van de aangetroffen waarden is.

De volgende vragen dienen, indien mogelijk, te worden beantwoord:

- Zijn er archeologische waarden aanwezig?
- Wat is de exacte aard en datering van de vindplaats(en)?
- Wat is de te verwachten conserveringsgraad van deze waarden?

In de rapportage zullen aanbevelingen worden gedaan voor behoud van de archeologische waarden en/of voor mogelijk vervolgonderzoek.

Project : Quickscan Amsterdam Osdorp, Omgeving Ingelandenweg
Kenmerk : HVO/ALG/SAD/174180

1.3 Objectgegevens

Plaats: Amsterdam-Osdorp
Gemeente: Amsterdam
Provincie: Noord-Holland
Toponiem: Ingelandenweg
Projectnummer: 174180
Kaartblad: 25D
Coördinaten: 114.000 / 485.500 (centrum)
Periode: Late Middeleeuwen - Nieuwe Tijd
Oppervlakte: ca. 54 ha
Grondgebruik: bebouwing, parkeerplaatsen en openbaar groen
Landschapstype: droogmakerij

Afbeelding 1: de onderzoekslocatie in de Amsterdamse deelgemeente Osdorp rondom de Ingelandenweg (zwart omkaderd).

2 Onderzoeksmethodiek

2.1 Bepaling van de regionale achtergrondwaarden

Om een juist beeld te krijgen van de archeologische waarde van het betreffende terrein is het onderzoek opgedeeld in twee fasen. De eerste fase betreft het historisch onderzoek, dat bestaat uit het bepalen van de regionale achtergrondwaarden. Hiervoor zijn in eerste instantie een aantal standaardbronnen geraadpleegd:

- Bodemkaart van Nederland (Schaal 1:50.000)
- Archeologische Monumentenkaart (AMK)
- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)
- Archeologische vondstmeldingen uit het ARCHIS (Archeologisch Informatie Systeem)

Bodemkaart van Nederland

Door de topografische dienst is in de 19^e eeuw een systeem opgesteld om Nederland onder te verdelen in 69 kaartbladen waarvan het merendeel een westelijke- en een oostelijke helft kent. De bodemkaart van Nederland volgt dit principe ook. Inhoudelijk geeft de bodemkaart informatie over de samenstelling van de ondergrond dat gebaseerd is op het systeem van bodemclassificatie voor Nederland zoals dat is opgesteld door De Bakker en Schelling¹.

AMK

De Archeologische Monumentenkaart biedt de onderzoeker een overzicht van de te verwachten monumenten in de nabijheid of op de onderzoekslocatie. Aan de hand van deze monumenten kan vaak een inschatting gemaakt worden welke archeologische waarden aan te treffen zijn op de onderzoekslocatie. De classificatie van de monumenten is als volgt:

Rood	Zeer Hoge Archeologische Waarde/Archeologisch Monument
Oranje	Zeer Hoge Archeologische Waarde
Geel	Hoge Archeologische Waarde

IKAW

De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden geeft, de naam zegt het al, een indicatie van de te verwachten archeologische waarden. Dit gebeurt op basis van de aard van de ondergrond en de landschappelijke situering. Hoger gelegen gebieden hebben een hogere trefkans op archeologische waarden dan gebieden die lager liggen. De archeologische verwachting op land is onderverdeeld in zeer laag, laag, middelhoog en hoog. De onderverdeling voor water is laag, middelhoog en hoog.

ARCHIS

Voor de inventarisatie van archeologische gegevens is gebruik gemaakt van ARCHIS (Archeologisch Informatie Systeem), het standaard systeem van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Daarin is gestandaardiseerde informatie opgenomen van alle archeologische waarnemingen en monumenten in Nederland.

---

¹ De Bakker & Schelling 1989.

Project : Quicksan Amsterdam Osdorp, Omgeving Ingelandenweg
Kenmerk : HVO/ALG/SAD/174180

De gecombineerde gegevens van de AMK, IKAW en ARCHIS zijn opgenomen op het kaartje in bijlage 1. De bodemkaart wordt als uitgangspunt genomen voor de beschrijving van de ondergrond die terug zal komen in hoofdstuk 3.

2.2 Historisch onderzoek

Nadat de standaard bronnen zijn geraadpleegd, kan er gericht gezocht worden naar specifieke historische en archeologische informatie in (streek)archieven. Aan de hand van de geraadpleegde bronnen kan een inschatting gemaakt worden van de archeologische verwachting op de onderzoekslocatie. Voor het huidige onderzoek is de volgende instantie bezocht:

- Bibliotheek van de ROB, Amersfoort

De gemeentelijke archeologische dienst Amsterdam is benaderd, maar kon geen gegevens verstrekken.

3 Bewoningsgeschiedenis van de onderzoekslocatie

3.1 Inleiding

De oudste bewoningssporen in Noord-Holland zijn te vinden op de in de kustregio gelegen strandwallen, die rond 3600 voor Christus op een vaste plaats kwamen te liggen. Deze kuststrook was een relatief stabiel gebied dat niet door vernatting of overstromingen werd bedreigd en waarop landbouw goed mogelijk was. Vanaf het Neolithicum tot in de Middeleeuwen is het gebied dan ook continue bewoond geweest. Behalve op de strandwallen vond ook bewoning plaats in de kwelders en venen².

Osdorp vorm samen met Geuzenveld/Slotermeer en Slotervaart/Overtoomse Veld het gebied de Westelijke Tuinsteden, dat is ontstaan na 1956 toen zandafgravingen t.b.v. de tuinbouw in de omgeving de Sloterplas opleverde. Het gebied is begrensd door Sloterdijk in het noorden (nu onderdeel van Bos en Lommer) en het dorp Sloten in het zuiden (nu onderdeel van Osdorp). Centraal hierin ligt het Slotermeer, dat in 1634 is drooggelegd. Tot die tijd was Osdorp ongeveer duizend jaar lang een agrarisch gebied geweest. Osdorp ontleent zijn naam waarschijnlijk aan het feit, dat het ten oosten van Haarlem ligt. Oude geschriften en kaarten van Holland noemen vanaf ongeveer het jaar 1100 Ostdorp of Oostdorp. De inwoners zijn georiënteerd op Haarlem. Pas in 1529 verkoopt de heer van Brederode onder andere Osdorp aan Amsterdam. Vanaf dat moment neemt de invloed van Haarlem af. In 1921 annexeert Amsterdam het gebied definitief.³

---

² Knol 1991, 422.

³ Senger 2003.

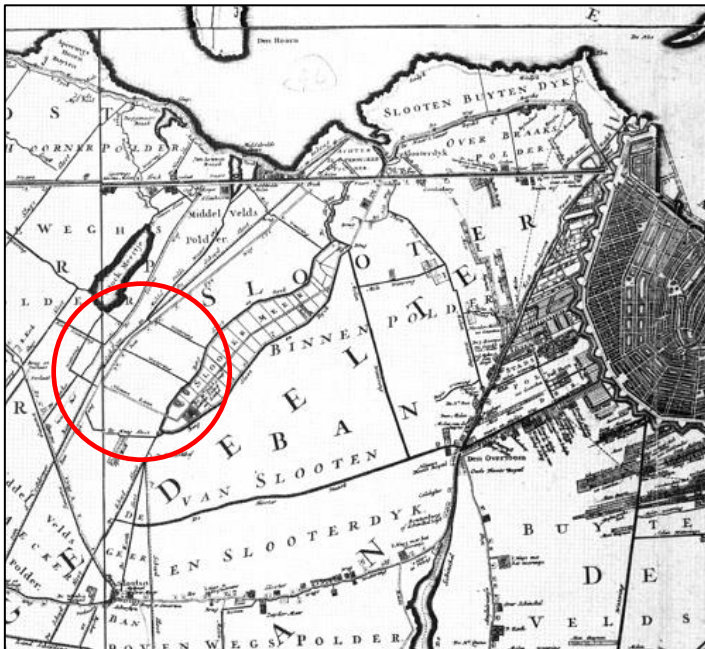
3.2 Middeleeuwen en Nieuwe Tijd

Rond 1000 n. Chr. was de omgeving van Amsterdam, net als grote delen van Holland, een veenmoeras dat langzaam in cultuur gebracht werd. Een van de eerste dorpen die worden gesticht is Sloten (eerste vermelding 1063). Uit diezelfde tijd dateren Abcoude, Sloterdijk (Slotendam) en ook Osdorp (Oostdorp), die allen vanuit het westelijk gelegen Kennemerland werden gekoloniseerd. De eerste bewoners leven voornamelijk van de tuinbouw, veehouderij en visvangst. Het later gestichte Amsterdam was een belangrijke afnemer van de gewassen en producten die de boeren uit deze streek verbouwden.⁴

Een van de belangrijkste periodes voor Osdorp was het begin van de 17^e eeuw toen het Slotermeer werd drooggemalen en zo de droogmakerij Sloterdijkermeerpolder ontstond (1644). Deze polder werd in het midden van de 20^e eeuw omgevormd tot de huidige Sloterplas waarlangs de nieuwe Amsterdamse kernen Osdorp, Geuzenveld, Bos en Lommer en Sloten zijn verzezen.

De Sloterdijkermeerpolder was klein en relatief gemakkelijk droog te malen. In de omgeving lag het veel grotere Haarlemmermeer dat tijdens overstromingen zorgde voor veel overlast. Zo werden twee dorpen in de omgeving van Sloten, Nieuwerkerk en Rijk, in de 17^e en 18^e eeuw geheel verzwolgen doorloedgolven. Al voor de overstromingen waren er plannen om de Haarlemmermeer droog te malen. Een van de plannen kwam van Jan Adriaansz. Leeghwater (1575-1650) die het meer met veertig gangen met telkens vier boven elkaar geplaatste molens wilde droogmalen.

Zo ver is het nooit gekomen, want pas in 1852 viel de Haarlemmermeerpolder geheel droog; de uitvinding van de stoommachine maakte het toen mogelijk deze grote wateroppervlaktes droog te malen.⁵

Afbeelding 2: plattegrond uit de 18^e eeuw met in het midden de Sloterdijkermeerpolder, ingepolderd in 1644. De rode cirkel geeft bij benadering de ligging van de huidige onderzoekslocatie.

⁴ Swierstra 2001.

⁵ Swierstra 2001.

Project : Quicksan Amsterdam Osdorp, Omgeving Ingelandenweg
Kenmerk : HVO/ALG/SAD/174180

Aan het einde van de 19^e eeuw komt Osdorp meer en meer in de directe invloedssfeer van Amsterdam te liggen. Amsterdam maakt in die periode een enorme groei door die ook zijn uitwerking heeft op de omliggende dorpen. De nieuwbouw verrijst in die tijd vooral aan de west- en zuidkant van de stad. In 1921 is annexatie van dit gebied door Amsterdam een feit geworden. Tot die tijd had Osdorp haar dorpse karakter behouden, maar met de oprichting van de gemeentelijke dienst Stadsontwikkeling wordt in sneltreinvaart het gebied bebouwd volgens het zogeheten Algemeen Uitbreidings Plan (AUP) dat nog tot 2000 als taak had Amsterdam te laten groeien door de aanleg van woningen aan de rand van de stad.

Afbeelding 3: verzamelpunten van het kadastrale minuutplan opgesteld door landmeter F.J. Nautz (1821) met daarop Sloten, Sloterdijk, Osdorp en de Vrije Geer (secties A-I). Ten oosten van het toen niet ingepolderde Lutke Meer ligt de oude dorpskern van Osdorp (bron: de woonomgeving).

Na WO II krijgt de stadsuitbreiding een nieuwe impuls met de aanleg van de Sloterplas. Het opgezogen zand dient als ophogingspakket van de bouwgrond en de aanleg van dijklichamen in de nabijheid van de plas. Vanaf 1951 worden achtereenvolgens tuinsteden Slotermeer (1952), Geuzenveld (1954), Slotervaart (1955), Overtoomse Veld (1956) en Osdorp (1958) opgeleverd. Omstreeks 1970 zijn deze wijken grotendeels volgebouwd.

Project : Quicksan Amsterdam Osdorp, Omgeving Ingelandenweg
Kenmerk : HVO/ALG/SAD/174180

Afbeelding 4: uitsnede van kaartblad 25-III zoals dat door G. Schuurman in 1849 is vervaardigd voor de topografische kaart van Nederland. Aan de linkerkant is nog een deel van het nog niet drooggemalen Haarlemmermeer te zien. Ten oosten van het meer liggen de oude dorpjes Sloten en Osdorp. In de rechterbovenhoek is nog een klein gedeelte van de Amsterdamse binnenstad te zien. (bron: Grote Historische Atlas van Nederland, I West-Nederland 1839-1859).

4 Conclusie en Aanbeveling

De stadsdeelgemeente Osdorp is een zeer jonge wijk van Amsterdam die tot in de jaren vijftig van de twintigste eeuw bestond uit ingepolderde landbouwgrond behorende tot het dorpje Osdorp. De oude dorpskern Osdorp ontstaat omstreeks het midden van de 11^e eeuw, maar de huidige onderzoekslocatie rondom de Ingelandenweg is voor zover bekend niet bebouwd tot de komst van de nieuwbouw in de jaren vijftig.

Er is op basis van de quickscan geen verwachting van archeologische sporen of vondsten voor de onderzoekslocatie. De kans is daardoor zeer klein dat er ook daadwerkelijk archeologische resten aangetroffen zullen worden. Om deze reden hoeft voor de verdere ontwikkeling van het plangebied geen nader onderzoek te worden uitgevoerd. Mocht er tijdens de werkzaamheden archeologische indicatoren worden aangetroffen, dan geldt hiervoor conform de monumentenwet uit 1988 een meldingsplicht bij het bevoegd gezag, dhr. R. van Eerden van de provincie Noord-Holland.

Project : Quicksan Amsterdam Osdorp, Omgeving Ingelandenweg
Kenmerk : HVO/ALG/SAD/174180

Literatuur

ARCHIS, *Archeologisch Informatie Systeem*. Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek. Amersfoort.

IKAW, *Indicatieve Kaart Archeologische Waarden*. Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek. Amersfoort.

KNA, 2001, Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (versie 2.0). *College voor de Archeologische Kwaliteit*.

Knol, E, 1991, Noord-Holland: Achter Duinen en Dijken. In: J.H.F. Bloemers & T. van Dorp (red), *Pre- & protohistorie van de Lage Landen*. Houten, 418-430.

Senger, A., 2003, *Osdorp. Dorp in de Grote Stad*. Website www.amsterdam.nl

Swierstra, E., 2001, *De Westelijke Tuinsteden*. Website www.eigenwijks.nl/samenwest